

DERDE BOEK

VAN DE

GELDERSCH
GESCHIEDENISSEN,

I N H O U D.

1. **G**Allieen slaet de Vranken aen den Onder-Rhijn, die daer na op Vrankrijk en Spanien aenvallen. 2. Proculus van Probus verjaegd. Stout bedryff van eenige Franken. 3. Maximiniaen ontweldigd den Vranken eenige plaetzen, die met hun Coningen in de Betouw vallende, van Constant getemd worden. 4. Beestlykheid van Constantin tegen den Vranken en hun Coningen; bouwt een brugge, ende de Vestinge Duyts by Colen. 5. Constans bedwingt de Vranken. Constant geeft aen eenige van hun nieuwe mael-steeden en ampten, ende laet den opgeworpen Keyser Silvanus een Vrank ontlieven. 6. De Roomsche macht en strecken om de Duytsche te veruvinen. Autun en Colen den Vranken door Iuliacz weder onnoemen. 7. Die door toedoen der Batavieren de Duytsche verslaet, ende de Stad Kessel aen de Maes veroverd. 8. De Sallanders ende Chamavers overvalt. Word van sijn kriegs-volk gescholden. De Sallanders, Saxen ende Quaedens met den anderen onrustigh. 9. De Batavieren kiezen Iuliacz tot Keyser (die aen de Ansuariers vrede vergund) ende zijn onverduldig over zijne dood. 10. De Vranken slaen de Romeynen ende lijdens wederom schade van den Batavieren. Meyneed der Romeynen tegens de Saxen. Maximus word Keyser. 11. De Roomsche Legioenen in de bossen en veenen van den Vranken vernield. 12. De Vranken van hun landsman Arbogast ende van den Romeynen gequeld. 13. Arbogast verdoet sich selve. De Coningen der Vranken van Stilico verraedelijken gehandeld. De Wandelen en Gotten in Vrankrijk. 14. De Vranken slaen 20000. Wandelen, ende plonderen Trier voor de tweede reyse. 15. De Salische vret van Faramund. Clodio vermeerst Camerick. Merove helpt Valentiniaen tegens Attila. 16. Childerick van den Vranken verdreeven, word van Vindomael herroepen, ende stoot Aegydius wederom uyt. 17. Clodove veruint Syagrius, speelt in Vrankrijk en allenthalven den meester, ende word Christen. 18. Ook Keyser, straft Cloderick over sijn vadermoord, bekoemende des selfs landen, ende brengt Chanarick met Rachnacher om 't leeven. 19. Sijn soone Diderick vint Bretagne, ende Theodebert Provence, die in Italien koemt ende weder vertreckt. 20. Besteck tusschen den Vranken en Gotten. De troppen van Theobald vernield. 21. Sigebert verdriest de Deenen ende Saxen, stervende in 't vervolgen van sijn broeder. Theodebert van Diderick, ende dese van Clotaer overwonnen. 22. Dagobert verjaegd de Slavoniers. Meyneed van Grimoald gestraft. 23. Childerick vermoord. De schelmery van Ebroin gewrooken. Pipin word Coning. 24. Beginfelen van 't Christen-geloove in dese landen. 25. Clodove sterft. Martell raekt met behendigheyd uyt de hechtexis, ende slaet met Rabbod Coning der Vriesen. Noch yet anders. 26. Dood van Willebrod. Martell verslaet de Vriesen, doodet Rabbod ende sterft. 27. Pipin het bewind aenneemende, stoot den Coning Childerick in een Clooster, ende bedwingt den Saxen.

I. **O**nder deeze Keyseren zyn nieuwe be-naemingen onder de Duytsche volken ontstaen, als van *Vranken, *Alleman*s ende *Saxenaers*. Waer van de Vranken, beslaende de gehuchten van de wylen Sicambers en Usipiers van tegen over de Betouw tot aen Colen toe, met *Posthumius* Roomsch Stadhouderaen den Rhijn, die van 't heyr tot de kroon was geroepen, hebben t'zaemen gedaen en in-gespannen tegen den Keyser *Gallieen*. Welke oorlogs-macht daer nae waerschi nliken *Victorin* is by-gebleeven, die, na 'tom-brengen van *Posthumius*, in des zelfs bewind en oorlog tegen *Gallieen* is in-geredeen. Als aen *Victorin* mede eerlang dooreen Schrijver het leven wierde benoomen, wiens wijf hy de eer hadde benoomen, heeft *Aureliaen*, Overste als doen van de seste Fransche Legioen, de Franken, die aen den Rhijn-kant omswervende, den Romeynen alreeds veel quaeds hadden gerockent, zoo aengetroffen, dat 700. van hun op de plaets bleeven leggen, ende de overige 300. onder de krantz voor slaeven wierden verkoft. Over welke, hoewel ze van geen sonderling belang was, overwinning, het volk ter eeren van *Aureliaen*, zoo een Lied heeft gesongen:

* *Duyzend Vranken, duyzend Poolen hebben wy gebraght aen zy.*

Duyzend, duyzend, duyzend, duyzend, duyzend Persen soeken wy.

Gallieen heeft (als nu op 't vierde iaer by *Sapor* Coning van Persien gevangen had gezeeten zijn vader *Valeriaen*, wiens rug den Persiaen steeds voor een stegel reep in 't beklimmen van zijn paerd verstrekte) onder andere, de Vranken, als of die nu t'effens waren gedempt, met groote pracht ten toon omgevoerd: Welhalven hy van den Romeynen wierd wtgelacht: in 't byzonder, wanneer 's iaers daer na de zelve Franken met de *Saxenaers* t'zaemen-rottende op Vrankrijk aenvielen, ende, na 't vernielen van **Tarragona*, selfs tot in 't hert van Spanien indrongen. Naer *Gallieen* heerschte *Aurelius Claudius* een iaer, dan sijn broeder *Aur. Quintilius* slechts eenige daegen, ende na hun beyde *Valerius Aurelianus*, die over den Vranken niet alleen, maer over ontelbaere volken en Coningen een over-deftigen vier-dag heeft gehouden, ende in 't vijfde iaer zijns Rijk door valsheid van een slaef wierd van 't leeven ter dood gebracht.

2. Voort na sijn dood liepen door Rome geruchten, dat de Duytsche den Rhijn ende hun bestek over-treedende, rijke en geweldige Steeden met geweld hadden bemachtigd. Op welke treur-tijdinge die van den Raed van Rome daedliken tot Keyser hebben ingewilligd *Claudius Tacitus*, die kortelings daer na in de Oostersche landen kam te sterven: gelijk mede *Floriaen* na 60. daegen wt sijn nieuw rijk en de wereld is verscheyden. Doen kreeg *Probus* een beurte, die in 't eerste iaer met een aensienlijk leger afdaelde na den Rhijn-stroom, welcken de Vranken en *Alleman*s ten weder-zyden hielden bezet, onder 't beleyd van *Proculus* en *Bonofus*. Ende heeft voor eerst *Proculus* die den Vranken (waer wt hy seyde oorspronkelijk te wesen) te hulp dacht te koemen, een groot eynde weghs na-geiaegd, ende binnen Colen, op het verklicken van de Franken selfs, achterhaeld ende gedood. Ontrent dien tijd bestonden eenige gevangene Vranken, welke de Keyser, zeekerheids halven, nae

Cleyn **Asien* had laeten vervoeren, eenftroute mannen-daed. Want zy, hen selve wt de banden geredderd ende een groot tal roof-scheepen wech gesleept hebbende, daer mede langs de kust van Griekenland en *Asien* de zee gingen kruyssen en onveyl maeken, vermeersterden en verdorven in Sicilien het wijd-vernaemde *Syracusen*, ende deeden soo hier als daer op de strand ende in de havens van Barbaryen menige schaede: tot dat dese waeg-halsen en vry-buyters; vermits het sterk vervolgt van die van Tunis *in Afriken, zich wech makende door de engte van **Gibraltar* zijn door-geborsten, ende alsoo fris en schade-loos te sloop wederom in Vrankland by *Over-Yffel* omtrent den Rhijn geland. Dese Keyser word geseyd dat hy wt de volken van Duytland, door toedoen van de Duytsche selfs vermand, 17000. leer-iongens tot dienst van den oorlog heeft afgezonderd, en nae verscheyde gewesten verzonden, om de Duytsche des te meer te krenken, ende alsdoen mede aen Vrankrijk, Duytland en Spanien het recht vergoest van wijn-gaerden te planten. Nae de moord van *Probus* is Keyser geworden *Aurelius Carus*, gebooren te *Narbona* in Vrankrijk, die sijn zoon *Carin* met den zelve naam vereerde en terstond na den Rhijn afvaardigde, om de ongebondene Vranken en *Alleman*s in den band te houden. Dan hebben beyde eerlang het leeven verlooren.

3. Waerna *Diocletiaen* het opper-gebied heeft bekoemen, die een Menapier van slechten huysen maer kloek ter wapenen, met namen *Carus*, over den Nederlandschen oever-streek stelde, om de *Saxenaers* ende Franken af te keeren; dan het heeft hem ofte aen 't geluck ofte aen stoutmoedigheid gefeylt. Ende alsoo 't hem meer om roof en winst als om slaen te doen was, ende sich selven Engeland socht aen te eygenen, dat mede de Franken ter zee ende te lande de Romeynen moede maekten, ende zich in de water- en haven-rijke Betouwe neder-sloegen, is *Maximiniaen* van den Keyser tot een mede-vennoot des Rijk aengenomen, die hem na de Betouwe spoedende, veele ongebaende en vaste plaetsen den Franken weder wt de handen brack, ende dwong ze, nae lange stormen en felle tegen-weeren, tot het over-geeven. **Genebundus* de Coning van dit manhaftig volk, is, ofte van den Romeynen gegreepen, ofte selfs, om van vrede aen te houden, na *Maximiniaen* toe gegaen. Als doen scheen 'er geen swarigheid meer overig te wesen. Doch de Franken, siende wt hun landen menichte van gevangens met wyven en kinderen op de schraelfte steden van Vrankrijk over-brengen, wierden daer over ontroerd ende op nieuws gaende gemaakt. Want kortst daer nae waerneemende den best-geleegentijd, dat de Rhijn lag bevroosen, zi n zy met hun Coningen *Ascarick* en **Radaigis* wederom de Betouwe ingevallen. Op desen tijd had *Maximiniaen* Vrankrijk, en 't wester-deel van 't Rijk toevertrouwd aen *Constancius Chlorus*. *Carus* begon mede, na 't inneemen van Engelland, de hoorens tegen zyne bevels-heeren en voort-helpers de Romeynen op te steeken. Maer *Allectus* aen den zelve evel ziek zijnde, heeft hem na acht iaeren van de Kroon en 't leeven ontbloot, ende sijn heele leger, dat meest wt Franken bestond, als mede 't Rijk aen hem behouden; die na drie iaeren wederom van *Constant* by **Londen* wierde verslaegen, ende de in de Stad overige Vranken verstroyd en over-wonnen. *Constant* wachtende

* *Franci,*
* *Allemani,*
* *Saxones.*

* *Mille*
* *Francos,*
* *mille Sar-*
* *matas semel*
* *occidimus.*
* *Mille, mille,*
* *mille, mille,*
* *mille Persas*
* *quarimus.*

265.

* *Tarraco.*

276.

* *Natalia.*

* *Carthago*
* *vetus.*
* *Fretum*
* *Gaditanum.*

282.

* *Genabon*
* *sen Gene-*
* *bundus.*

291.

* *Rada-*
* *gisus.*

302.

* *Londen*
* *num.*

wachtende naderhand nae open weder, ende nae 'tontdoyen van den Wael en Rhijn, hield de Franken, die bereets als van de wateren waeren belegerd, alzoo met zijn heyr rondom beslooten, dat zy geene scheepen by de hand hebbende, zoo goed als in de knip waeren. De Coningen wierden geerne in genade aengenoomen; dan 'tvolk met sterke hoopen, als tevooren, op de schorfte hoeken van Vrankrijk over-geset, om haer oude wiltheid ende vecht-lust aldaer, zoo moegelijk, te ontwennen.

4. Maer zoo haest en wierd *Constantin de Grootte*, na zijns vaders *Constantus* dood, geen Keyfer, of de Coningen hebben, wt kleynachting van zyne iongheid, de vrede ende het besteck met zyn vader gemaect, verbrooken, en een inbreuk gedaen op dese boord des Rhijns, by den oorsprong van de Wael. *Constantin* dit hoorende, heeft ze op staende voet een leger tegen gestuyrd, ende hun onverhoeds op den hals komende, te vier en te swaerd alles wat hem voor kam, wijd ende breed vernield. Beyde Coningen *Ascarick* en *Radagis* raecten wederom in handen. *Constantin*, wefende in 't heedste zyner iaeren, koelde met zulk een wrevel zyne wraek-lust, dat hy selfs een gemeene dood benyde, aen de welke zijn vader het leeven had geschonken. Alzoo hy te Trier op een openbaer Schouw- en Scherm-spel dese Coningen niet alleen, maer alle manschap eerst wtpynigen, ende daer nae, tot oog-vermaek van hem en alle om-standers, de wilde beesten tot aes voorwerpen. Waer over de onbeschaemde tong-schraepers hem noch als een tweeden *Hercules* hebben af-gemaeld, die in de wieg leggende ende noch zuygeling zijnde, twee draeken met zyne vuysten had verstickt. Hier na is hy, voerende zijn leger over Rhijn, 't gebied der Franken tot aen Westfaelen in-getoogen, alwaer na een iammerlijke verwoesting van land ende luyden al wat weerbaer was, insgelijken het wild ten besten is gegeven. Naderhand heeft de Keyfer, omtrent Colen tegen over 't land van de Franken, een brugge over Rhijn doen leggen, niet soo seer om dit volk steeds in vrees en in den teugel te houden, dewijl hy doch nae zijn welgevallen op hun bodem konde koemen, als wel tot groot-achting van 't Rijk, nademael hy den Rhijn doorgaens met wel-versorgde oorlog-scheepen, ende over en weder met sterke wachten had verseekerd. Dese onangefien waeren de Vranken noch niet 'teenemaal verpletterd, maer namen alle kans waer, om sonderling op de paelen van den beneeden Rhijn aen te loopen. Weshalven *Constantin* elders de handen vol werx hebbende, zijn soon *Crispus* na Vrankrijk ende na den Rhijn tegen de Vranken liet afgaen. In 't Clooster van de Vestinge * *Duyts* tegen over Colen is een steenen-tafereel gevonden met zoo een opschrift, dat de gedachte Vesting van den Keyfer *Constantin*, op den bodem der Franken, voor het krijgs-volk, tot bescherming van Vrankrijk was opgericht. De Keyfer is eenige iaeren daer nae gestorven, wanneer etlyke daegen te voren een vierigh stert-gesternte aen de lucht was verscheenen.

5. Daer nae zijn over de schifting van 't Rijk tusschen zyne erven *Constans*, *Constant*, *Constantin* ende *Dalmatius* harde stooten en oorlogen gevallen. Aen *Constantin* viel Spanien, Brittanien en Vrankrijk telor, die zich daer mede noch niet genoegende ende alleen den baes willende spee-

len, met den op-bod der Vranken een gedeelte van Switserland, * *Beyeren*, en * *Noord-gouwing* bemachtigen: dan wierd op zijn Italiaenschen tocht in een schermutzel door het volk van zijn broeder *Constans* neder-gemaect, en zyn afgehouwe hoofd in den stroom gesmeeten. *Constans* stelde zich voort in 't bezit van des selfs Ryken: doch eer hy wt Hongaryen nae Vrankrijk hem vervoegde, begonnen de Vranken, hier door opgewackerd, het wylen vredes-verdrag aen een kant te stellen, ende, in wederwil van de Overste die *Constantin* tot bewaer van den Rhijn hadde gekaeten, door Vrankrijk te struyk-rooven. *Constans* reysde met een vlucht nae Vrankrijk en legerde hem tegen den vyand, tot dat nae een zwaer treffen 't verbond tusschen beyde hervat, ende de Vranken wederom zijn gekeerd in hun gewesten over Rhijn. De Overste *Magnentius* heeft *Constans*, terwijl hy in Vrankrijk verkeerde, na 't leeven gestaen, hem ook by 't Pyreeneesche gebergte achterhaeld, ende in 't by-weesen van een eenig Frank, met naeme *Gaijs*, ter dood gebraght. *Constant*, om dezen broeder-moord te wreken, besloot den voor-vluchtigen *Magnentius* binnen * *Lyon*, daer hy genoodzaekt wierd wt wan-hoop de handen aen zich self te leggen. *Constant* nu in alles ende over al meester zynde, nam voor de Vranken, niet op de wyze van zyn vader, door schrick en straffigheid in te teugelen: dan liet, om hun yndere onlusten en aenvallen op Vrankrijk af te snyden, een deel Vranken van over Rhijn nae 't Fransch gebied (daer zy voorheen zoo zeer om hadden gekant en gearrebeyd) als mede nae * *Nederland* verhuysen, daer hy hun van lande-ryen en huysen aenwizing dede. Boven dat gebruykte hy de aenzienlijxte van hun niet alleen tot zyne hof-ionkers, maer ook tot Leger- en Steeden-bedieningen. Soo was by den Romeynen *Mellobandes* a wapen-meester, b *Lange Gij*s hoop-man: een ander Vrank wierd met groote eer en sleep van 's Keyfers hovelingen vermits zyne onpaffelijkheid nae 't Iode-land vergeselschap, ende aen den oud borger-meester *Hilario* hoog bevoolen. De Vrank *Bonitius* heeft zich mede ten dienste van *Constant* dapper gedraegen tegen de Liciniaenen. Dese zoon *Sylvanus*, niet tegenstaende hy Neder-duytzland (waervan de minste slip niet en is onse Gelderland) voor ende van wegen *Constant* manneliken voor-stond, wierd efer van de quaede tongen als een verrader en eygen-baet-soeker aengeklaegd. *Malari*ck Overste over de Vranken en gemeensaem met den Keyfer, sprack voor zyn afwezenden lands-man en macker, ende beloofde hem in eygen hoofd voor den Keyfer te doen erschynen. Dese heyl-zaeme raed wierd verworpen, ende de oor-blaefers relden *Constant* steeds aen 't oor met hun vergiftigen achter-klap. 't Welk duck-wijls wezende overgebrieffd, is *Sylvanus* met eendrachtige stemmen van de opperste zyns legers binnen Kolen Keyfer verklaerd. Dan *Constant* heeft, nae veelerley aen- en over-slaegen, eenige van zyne hof-dienaers tegens hem opgestookt, ook zommige benden van *Sylvanus* met groot geld en beloften omgekocht. Ende aldus is binnen Colen op 't onvoorzienste vermoord dees ruchtbaer krijgs-held, op den acht-en-twintichsten dagh zijns rijks, ende wt een huysken gesleept, daer hy om den Christen-dienst by te wonen was in geweeken.

* *Vindelic.*
* *Noricum.*

* *Lugdunum.*

* *Germania secunda.*

a *Tribunus armaturarum.*
b *Lanio-gajus.*

318.

* *Druitsche Mynnen-ium.*

337.

6. Omtrent desen tijd begon het Roomsche Rijk als door ouderdom machteloos en aemachtig te worden, ende de Duytsche van alle kanten 't hoofd op te steeken, ofte wt een weder-sin van den wtheemschen trots, ofte om dat die schoone ende weeldige landeryen aen dese zijd Rhijns hen tot begeerigheid verleckerden. De Roomsche macht by den Rhijn om de Fransche en Duytsche af te keeren, ofte te bedwingen, bestond meest in acht Legioenen, * welke in verscheyde Steden ende oorden waeren verdeyld. Tot bystand ende ontset van de welke waeren geschickt de Batavieren, Westfalingen, Twentenaers, Saliers, Menapiers ende andere meer. * De haeven voor de scheepen schijnt geweest te zyn omtrent Campen aen de Yffel. Met dit heyr, van Legioenen, geld ende raed zoo wel voor-sien, kond Duyts-land nae allen schijn lichteliken vermeerst, ofte immers in toom gehouden worden, te meer zoo de Romeynen van de andere volkeren van Hoog- ende Neder-Duytsland wierden gehandhaefd, die duckwils selve onder hun over-buere quaed rockenden, ofte die tot haer bekoorden. Waer mede de Romeynen veel-tijds meer wt-werkten, dan met groote wapenkracht, wanneer zy ofte den vyand die in onderlinge onlusten verwerd was, overheerden, ofte den onderdruckten te gemoet koemende, alle beyde te gelijk overweldigden. Dese strecken waeren de Duytsche niet onbewust, ende daerom wyzer wordende door zulke harde slaegen, vermanden haer zelfs, om den Rhijn-kant te zuuyren, welken de Romeynen zonder wetlike aankomste bezaeten. Gelijk ook de Franken ende Duytsche nae de moord van hun over-hoofd *Silvanus*, geweestden Keyser, door-breekende de grendels van den Rhijn, geheel Vrankrijk in onrust hebben gesteld, ende een moy deel daer van bemachtigd. *Constant* was in deze zwaerigheid genootsaekt, zijn neve *Iuliaen*, die zich doen by den Grieken te Athenen ende by 't Christen-geloof hield, tot gemeenschap van 't Rijk te roepen, werpende hem op den hals de forge, van Vrankrijk ende den Rhijn tegen den Franken ende alle Duytsche te vryden. Terstond onder wegen een treurige boodschap krijgende, dat *Colen*, doemaels mede een beroemde Stad, na een hals-sterk beleg van den Franken was over-heerd, ging hy by zijnzelve mymeren, dat hy door dezen nieuwen last niet meer had gewonnen, als om met meerder bekommernis te sterven. Naderhand bemachtigden de Franken ende Duytsche, in den voor-tijd, by gebreck van goeden tegenweer, * *Autun* een zwacke Stad, dan zijn terstond op d'aankomste van de oude Roomsche troppen gedwongen te verhuysen. *Iuliaen* dit verstaende, voerde zijn leger na *Autun*, met meyning, om den vyand hier ende daer omswermende, by gelegentheid aen te tasten. Van daer is hy nae * *Auxerre*, ende zoo nae * *Troyes* toegegaen, stuytende de Duytsche, die hem na zijn dunken te sterk waeren ende met hoopen op hem aenliepen, ter zijden af; de voordere viel hy van de hooghten op 't lijff, waer van zich zommige door bangigheid gevangen gaaven; de voorvluchtige wierden, vermits der Romeynen zware wapenen, niet nae-gezet. Een weynig daer nae ging hy *Colen* wederom beleggen. Ende binnen kort wierd hem de Stad, door verdragh met die van binnen, ende volgens het vredes-besteck met de

Koningen en 't gantsche leger der Franken aengegaen, opnieuwsingeruynd.

7. 't Volgende iaer ging *Iuliaen* tegen *Chonomaer*, Coning der Allemannen by *Straesburg* in 't veld, in welken slag wel 60000. Duytsche zijn gesneuveld; ende noch wel zoo veele in den stroom verzoopen. De Coning zich op een van de by-gelegene bergen met de vlucht bergende, gaff hem eyndliken ook over, nae een voorgaende belegeringh. Alwaer de Batavieren met hun Oversten, ofte, zoo ze *Ammianus* heet, Koningen, 't Roomsche voetvolk, welkers gelederen bereeds waren door-gebrooken, in den wtersten nood weder hebben op-gericht ende ontzet. *Iuliaen* de af-gevallene Steden weder over-weldigende, droeg daer nae zorg voor alle levensmidelen; ende liet daerom op de wterste grensen van Duyts-land, alwaer de Rhijn met twee armen loopende de zee soekt, 800. Schepen grooter als lachten wt de naeste bosschen op-timmeren, welcke het koorn wt Engelland den Rhijn opwaerts zouden brengen. Ondertusschen socht de Ritmeester *Severus*, reyzende over *Colen* en * *Gulich* nae * *Rheims*, de Franken, die de ontblootte plaetsen inder haeft gingen verwoesten, onvoorhiens te overvallen ende te stooren. Maer zy, schroomende voor 't heele leger 'twelk vast op haer kam aenstooten, deden wt twee by hen veroverde Vestingen alle doenlyke tegenstand. De Keyser zulx gewaer werdende, hield de Stad * *Kesselaen* de Maes in 't Geldersche gebied, niet tegenstaende het in 't hertgen van den winter was, 54. daegen lang beslooten: ende duchte inde dat de belegerde de donkere nachten te baet nemende over den toe-leggenden stroom mochten raeken, beval hier over eenige soldaeten dagh ende nacht met speel-schuyten op de Maese te kruysen, ende 't ys aen schollen te breeken, op dat geen mensch van binnen zoude wt-loopen, ofte van buyten in koemen. Ende alzo bracht hy de Stad door honger, waeken ende wanhoop in zijn geweld, ende stuerde aldoen het volk van bezettinge tot den Keyser. Nauwlijx was dit geschied, of de Franken kamen voort wt de muymten op hoop van de Stad te verlossen: dan verstaende dat zy al in 's vyands klauwen was, zijn sonder yet te bestaen, weder in hun leger gekeerd.

8. *Iuliaen* is heel vroegh in 't iaer daer aen volgende van * *Parijs* op-getrocken, met een voorneemen, om de vyanden onverhoeds te overrompelen. Waer over hy voor dertig daegen brood deed backen, 't welk den soldaeten op de schouderen mede wierd gegeven. Eerstelijc zoud het den * *Sallickers* ofte *Sallanders* (een volk onder den Vranken) gelden, om dat zy onlangs hun woonplaetsen onderstaen hadden in 't Roomsche gebied omtrent * *Braband* neder te zetten. Deze schickten hem tot aen *Tongren* gesanten tegen, dat hy de vreesaeme wilde laeten ongescheld, welke hy met een dubbeld bescheyd weder gaen liet, stuerende middeler tijds *Severus* langs den Rhijn-kant voor wt, dien hy op de voet volgde, ende viel den Sallikers soo onverwacht op 't lijff, dat zy hun van stonden aen overgaaven. De * *Campenaers* (die doen omtrent *Zurphen* ende over de Yffel woonende waeren, ende aen gelijke misdaden plichtig) heeft hy eensdeels neder-gehouden, sommige die haer wt hard-neckigheid ter weere stelden, gevangen ende aen banden geleyd, ende d'andere veldvluchtige

* Vid. autorem pag. 27. de segg.

* Navalia.

356.

* Augustodunum.

* Antistodunum.

* Tricasse.

357.

* Argentoratum.

* Juliacum.
* Rheini.

* Castellum.
vid. lib. 1.

358.

* Parisij.

* Salij
Franci, hodie in Trans-
Istania
Sallandi.

* Toxandria

* Chamavis
si coniecturis
locus.

vuchtige over Rhijn onbespeerd nae haer maelsteden laeten trecken. Hier op herbouwde hy drie Blockhuysen aen de Maes van den Franken onder den voet gesmeeten, laetende een deel van zijn medegenomen voor-raed aldaer beruften, op hoope, van zijn behoef ende nootdrift wt het gewas van de Campenaers te bekoemen: 't Welk hem, vermits het zaed noch onrijp was, is gemist. 't Krijgs-volk vindende hun knap-sacken ledig, ende nergens te bijtten ofte te breeken, begond van stonden aen *Iuliaen* swart te maeken, ende hem te schelden voor een *Asiaener*, een *Griexken*, voor een *valschen bedrieger*, ende die onder *schijn van geleertheyd met het hoofd gequeld was*. Zyne lasteraers maekten 't by den Keyser *Constant* niet beter, noemende hem een *geytjen en geen mensch*, een *aep in 't purper*, ende een *Griex letter-manneken*. Maer by wat gelegenheid de Sallanders doen over Rhijn gaende, zich omtrent de Maes en Braband, iae selfs in de Betouwe hebben neder-geslagen, moeten wy met een vinger hier aen-raecken. *Zosimus* verhaeld, dat zy van den *Saxenaers* wt hun wooningen verstootten, ende daerom genootsaekt waeren, in een vreemd land met geweld in te dringen. De *Saxenaers* gevoegd met de *Quaeden*, hadden een opset, de Sallanders 't eenmael te verdelgen, hadden de Franken, die voor de nabuerige macht van *Iuliaen* vreesden, zulk niet geschut. De *Quaeden* niet te min scheepen toereedende, kaemen van boven den Rhijn af, ende voor by zeylende 't land der Franken, traden af in de Betouwe, ende bestonden de Sallanders, die al in 't bezit der zelve waeren, wt te stooten. Waer over de *Quaeden* de wapenen van *Iuliaen* op den hals haelden, die ze vinnichlijken tegen-stond, ende de Sallanders gebood ongemoeyd te laeten. De Sallanders door dese beleeftheid ingenoomen, zijn den Keyser vrywillig toegevallen, die eenige Sallanders, *Quaeden*, ende andere ingezetenen van de Betouwe onder zyne Legioenen vermengde. De *Quaeden* nestelende in de naest-gelegene plaetsen, deden naderhand niet voor de vuyft maer luyppender wijze den Romeynen grooten deer. Wt de over-blijfzelen van eenige plaetsen en geslachten kan men afneemen, dat de *Quaeden* zich in 't Roermondsche gewest lang hebben veronthouden.

359. 9. Niet lang daer na is *Lupicin* wapen-meeftter, om der Schotten en Picten inbreuk in Engelland te keeren, met eenige Bataviersche troppen naer * *Bolonien* in Vrankrijk af-geveerdigd, om van daer, hoewel midden in den winter, na Londen te zeylen. Want *Iuliaen* vond ongeraedzaam in eygen hoofd daer heen te gaen, om Vrankrijk niet zonder Stadhouder te laeten, ende op dat de Franken en Allemans aen den Rhijn in zijn afwezen geen nieuwe parten mochten aenrichten. Maer *Constant*, mis-gunnende aen *Iuliaen* al te grooten voorspoed, deed zijn beft om niet alleen de Bataviersche benden, maer ook de * *Peel-landers* ende andere te rugge te ontbieden, onder 't dexel van den Parthischen tocht. De Batavieren naemen dit heel qualijken, ende weygerden rond wt, zoo verre van hun vaderland als in een ballingschap te vertrecken. Waer over zy eenhellig *Iuliaen* tot Keyser hebben op-geworpen, ende na ouder wijze in een schild om-gedragen. *Iuliaen* stuerende al vorens eenige gezanten nae *Constant*, is wederom in den Neder-duytschen kreytz (waer van een goed deel Gelderssch is) ende over Rhijn gaende, in den bedrijve der * *Ansva-*

riens gekoemen, om dat zy den Rhijn-kant ende de Fransche paelen steeds onvry maekten, welke hy (alzo zy niet op hun hoede waeren, ende zoo wijd hun heugen mocht van niemand, vermits de moeyelijke wegen ende aankomften, verstoord) met kleyne moeyten overwan, ende een vrede nae zijn eygen goed duncken op-leyde. Van daer spoedigde zich *Iuliaen* nae * *Bazel* en den *Donaau*, ende zoo nae 't *Oosten*, alwaer hy mede met over een luydende stemmen (terwijl *Constant* was over-leeden) tot Keyser is ingewilligd. Vorders tegen de *Parthen* treckende, is in 't iaer 363. na *Christus* geboorte, van wien hy een schamper vervolger ende over-looper was geworden, met een ruyters-speer in zijne heupe door-stooken. *Ioviaen* is hem in 't rijk gevolgd. Ten welken tijde de *Batavieren*, welke *Iuliaen* by 't eyland *Simmio* had gelaeten, hooende de dood van hun Over-heer, *Luciliaen* den schoon-zoon van *Ioviaen*, die hun dese tijdinge aendiende, wt hevigheid ende ongeduld door de spieffen hebben ge-iaegd, zonder eenig ontzach van den nieuwen Keyser. *Procopius*, die *Iuliaen* in bloed bestond, bleef effenwel onbezeerd. Gelijke dadelikheden hadden de *Batavieren* aengericht nae de dood van *Cajus Caligula*, zoo dat zy van ouds haer Over-hoofden altijd wt ter maeten hebben ge-draegen.

10. Na *Ioviaen* volgde *Valentiniaen*, die zijn broeder *Valens* terstond op den zelve eeren-trap ging verhoogen. De Franken haer geluck vifschende wt de dood ende het af-wezen van dusdaenige Vorsten, begonnen met de *Saxenaers* te lande niet alleen, maer ook ter zee de Fransche grensen te befoeken. *Valentiniaen* om de invallen der Franken ende alle Duytsche te schutten, liet, hoewel tegens voorgaende bedingen, den Rhijn van Switserland tot aen de zee toe met groote bolwerken, ende Vrankrijk op bequaeme oorden met land-weeren versterken. De Duytsche niet te min, verbeydende den gelegen tijd, bestormden 't elkens de Roomsche bepaelingen. Als tegens hun *Chariccto* ende *Severiaan*, beyde * *Stad-*houders van beyde Duyts-landen, met haer wt-schot in 't veld gingen, ende alle beyde van de Duytsche waeren neder-gemaekt, wierd den *Batavieren* te gelijk een vaen ontweerdigd, welke zy eynelijken ter nauwer nood weder kreegen. Als *Valentiniaen* daer na zelfs tegen haer wt toog, ende de Romeynen anderwerf wierden af-geroost, en zulk (zoo men woude zeggen) door enkel versuym van de *Batavieren*, heeft ze de Keyser hier over met straffe woorden beiegend, ende beschreyd de schand-vlecke, die 't Rijk door dese blootheid was aengedaen; daer neffens alle de *Bataviers* geheeten hun geweer neder te leggen. De *Bataviers* zoo groot een on-eer af-biddende, spitsten zich tot een nieuw gevecht, ende troffen den vyand zoo aen, dat luttel van de vorige overwinners hun ontmoetende, haere moeder wederom te huys kaemen. Waer nae de *Saxenaers* (de Franken zich geruft houdende) een aenloop op 't Roomsche gebied onder-stonden. Aen dien hoek was plaets-bewaerder *Nannieen*, die tegen hen aengaende, den eersten storm lichtelijken wtstond: en strax, nae een gevaerlike quetzuer, van den Ritmeester *Severus* wierd ontzet, die een groote macht aenvoerende, zulk een schrick onder de vyanden veroorsaekte, dat zy van stonden aen om vergiffenis en vrede karmden. Maer als zy nu, zorgeloos op dit verdragh, langs den eersten

* *Rauraci.*

363.

* *Germania prima, & Secunda Comiti.*

370.

* *Bologne sur la mer.*

* *Petulantus vocat Amman. aliter Tamani.*

* *Franci Ansvarij.*

eersten wegh weder nae huys keerden, is 'er een sterke trop Roomsche voetknechten, voortgestourwd van een groot geweld ruyteren gekoemen, die ze onder wegens omtrent Duyts in 't Franksche gebied heeft beslooten ende zoo aengevat, dat hunner niemand de voeten van de plaetz hebben gedraegen. Na 't overlijden van *Valentiniacn* is de Keyser-kroon vergoest aen zijne lijfs-erven *Gratiaen* en *Valentiniacn*, beyde noch zeer iongh zijnde. In de scheidinge viel *Gratiaen* de Rhijn-kant ten deel, die in 't derde iaer zijns rijx, ondersteut van den Franken (welker Over-hoofd was *Melloband*) over Rhijn zettende, den oorlog aenving tegen de * *Lintzgouwers*, tot zijn merkelijk nadeel; zoo nochtans, dat zy gyzelaers overgeevende eene vrede aennaemen. *Valens* Veld-overste in 't Oosten, had doen ter tijd werk met de Gotten omtrent Hadrianopel: ende als de hoofd-slagh geschiede (waer in *Valens* bleef met veele Grooten, ende over de helft van 't heyr) trachtete *Victor* met de Batavieren in der haest na hem toe te rucken; dan te laet bykomende bracht de zyne in behoude plaetzen. *Gratiaen* kreeg naer een gelukkig treffen met de Allemans, kondschap, dat *Clemens Maximus* van het oproetige krijgs-volk in Engelland Keyser was op-geworpen, die de kroon eerst wt beschroomtheit van hem wees, dan naderhand door dreycgementen aengreep. Niet lang daer nae kam hy te sloop aen de deuren van den Rhijn, alwaer hy van 't volk van oorlog, tot bezettinge in Nederland leggende, wierd bevestigd. *Gratiaen* kocht de Allemans met groot geld tegens haer om. 't Welk de oude benden zich belgende, ende hier wt nemende als of men ze minweerdig oordeelde dan de nieuwe huylingen, meestendeel tot *Maximus* over-liepen, die *Gratiaen* daer nae op de vlucht, ende eyndliken met argelift om 't leven heeft gebracht, vallende voorts met gewaepender hand in Italien tegen *Valentiniacn*.

387. II. Over de Franken hadden doen ter tijd het gesach *Marcomyr*, *Suno*, ende *Genebald*. Onder welke Oversten zy, hun besteck aen den Rhijn te buyten gaende, Neder-Duytsland afgrijffeliken hebben verwoest, ende een macht van menschen neder-houwende, de weeldigste landen verdorven, ia de stad Colen zelfs vervaeris aengeiaegd. Als dese tyding te Trier begon te klinken, zamelden *Nannieen* ende *Quintin* omtrent Colen haer leger by een. Maer de Franken zijn met roof belaeden weder over den Rhijn gestreken, laetende veele van de hunne op den Roomschen bodem, om een nieuwe plondering te bestaen, daer de Romeynen goed vechten tegen hadden, die 'er eenige by 't * *Ardensche bosch* in de pan hieuwen. Als daer na onder de Roomsche Veld-heeren in bedenken wierd genoomen, of men in Franken zoude in-vallen, stemde *Nannieen* daer tegen, ende hield voor vast, dat zy ongetwijffeld sterker zouden zijn in hun woonsteden. *Quintin*, met de andere, dezen raed verdoemende, ging by 't Slot van Nuys met zijn heyr over Rhijn, ende wyder 't land inloopende, vond de hutten allenthalven ledig, ende de boerschappen verlaeten. Want de Franken hadden, door een gemaekten schrick, zich in 't diepste van de bossen versteecken, ende aen der zelve wrgang veele mutzaerden op een gestapeld. Naer 't verbranden van de huysen (waer mede de roekloofse soldaeten den papegacy meynden afge-

* *Carbonaria*
vel *Carbonaria*
sal-
ensis.

schooten te hebben) hebben zy met vrees ende in de wapenen vernacht. In 't schemeren vanden dagh zijn zy de wouden in-getrocken, raekten al doolende in veele wer-hoeken, ende kamen ten lesten, bevindende dat alle door-gangen met groote heyningen waeren af-geslooten, 't eydens de kronkel-bossen wt op een veenachtig veld: in 't wt-worstelen vertoonde zich een kleyn tal Franken, die boven van de opgehoopte staeken, als van de kruyn van een tooren, aen alle kanten menichte van bouten op hen wt-schootten, bestreken met het zap van vergiftige kruyden, die 'topper-vel alleen ende zelfs geen doodelijke plaetzen raekende, nochtans doodelijk waeren. Als zy daer nae met grooter macht van vyanden wierden omvangen, ylden zy haer nae de ruyme ende van den Franken open-gelaetene landen: daer de ruytery eerst in de diepe peelen met hun peerden is ingezackt, ende d' een van d' ander om verre gestooten. 't Voet-volk zelf 't welk van geen peerden was vertreden, de voeten ter nauwer nood wt het slijk ruckende, begaf zich al bevende wederom na de bossen, daer het met zulke moeyten was wt-geraekt. In voegen, dat de Roomsche Legioenen door den onvoorzien aenloop der Franken in werre zijn gebracht en verslaegen, ende de hoopman *Heraclius* met meest alle de Oversten gesneuveld, wtgezondert weynige, die het gevaer in de bossen ofte in der nacht zijn ontdookten.

12. Na de dood van *Maximus*, zond *Theodofus* zijn Veld-heer * *Arbogast* een Frank nae Vrankrijk tegen *Victor Augustus*, zoone van *Maximus*. In stede van *Nannieen* ende *Quintin*, wierden, om hun quade toezicht en nederlage, gekoozen *Charietto* ende *Syrus*. Op hun ende *Arbogasten* eerste aenkomst wierd *Victor* in een slagh overwonnen, gegreepen ende gedood. Waer nae *Charietto* ende *Syrus* in Neder-Duytsland aen dese zijd Rhijns tegen den Franken zijn gelaeten. Ende alzoo de Franken op een nieuw wt Nederland buyt hadden geschraept, bracht *Arbogast* den Keyser in gedachten, dat men straffe over hun behoorde te neemen, by zoo verre zy al 't gunt voor desen by de verstroyinge der Legioenen was geroofd, op een sprong niet te rugen gaeven, ende de belhamels van dien oorlog in handen leverden. Waer over hy binnen weynige daegen, met *Marcomyr* ende *Suno*, Koningen der Franken, korte t zamen-spraek gehouden hebende, ende nae ouder gebruyk pants-luyden bekoemen, in 't land van Trier is gaen over-wintren. Waer wt wel te verneemen is, de vorige nederlaege misschien niet minder geweest te zijn als die van *Varus*, zoo, nae 't melden der Schryvers, niet eene, maer meer Legioenen; ende ten weynigsten drie door dit verwoede volk waeren neder-gemaekt. Hoe zeer de Franken doen ook ontriefd zijn geweest, ziende dat hun landfman *Arbogast* by den Romeynen zoo gesien, wt haet alleen van hun Koningen, niet alleen zijn vaderland afen ging, maer opentliken met raed en daed tegen-streef, kan een yeder merken, aen wien de Roomsche strecken niet onbekend zijn, die daer voor al op wt waeren, om de Duytsche, die zy anderzins niet en wisten te dempen, door onderlinge verschillen tegen een op te hützen. Waer nae *Arbogast* in 't afgaende iaer (zittende nu Vrankrijk allenthalven in vrede) om *Suno* en *Marcomyr* nae zijn goed-dunken te quellen, in 't felste van den winter zich nae Colen vervoegde, op dat

389.
* *Arbogastus*

390.

op dat hy met gemak alle hoeken van Frankeland mocht verspieden ende in brand steeken, dewijl nu de bossen van haer loof ontbloot geen lage-leggers konden verbergen. *Arbogast* dan met een leger over Rhijn stootende, bedwong de aen den Rhijn-oever gezetene Westfalingers, en 't dorp * *Elten*, 't welk de Chamavers in hadden; zonder eenige ontmoeting of tegen-stand, dan dat zommige Ansvariers en Hessische onder den Oversten *Marcomyr* zich op de over-gelegene bergen vertoonden. De Franken, vindende aen *Arbogast* zulk een wackeren ende straffen vyand, lieten de Fransche kust by na twee iaeren ongeplaegd.

* Ita autor
noster inter-
pretatus pa-
gū Etiam.
Mibi non
liquet.

393. 13. Als *Valentiana* kortst hier na door laegen van *Arbogast* was ontlijfd, ende *Arbogast* zelf de kroone niet begeerde aen te raeken, dwong hy zijn minder-vriend *Eugenius* om het purper aen te doen; die naderhand lust kreeg om Italien te bespringen; dan vond eerst goed, de over-Rhijn-sche door een nieuw verdrag aen hem te verplichten, ende zulk na den raed van *Arbogast*, welken hy nergens te buyten ging. Aen den Rhijn dan koemende, ende vertoonende een groote macht Franken en Allemans, tot den Italiaenschen krijg op-gelicht, dreef alzoo die volkeren tot verly van de oude verbonden. Als de Franken ende andere over-bueren hier mede niet alleen bevreedigd; maer ook eensdeels in maetschap betrokken waeren; tröck *Eugenius* nae *Aquileia* in Italien, en legerde zich daer omtrent aen een stroom, alwaer hy met *Theodosius* is slaegs geweest, maer vermand, ende met gevleugelde handen over-geleverd. *Arbogast* hoorende dat zijn kamer-raed een stuck als een hoofd hadde verlooren, is in zijn eygen zweerd gevallen. Daer na is aen *Arcadius* ende *Honorius*, een luttel voor huns vaders *Theodosius* dood, de kroone toevertrouwd. *Stilico*, die zich wt-gaf voor Voogd van 't Rijk ende van beyde Princen, reysde nae herstellinge van Italien, in grooter haest na Vrankrijk, om den Rhijn-streck in rust te brengen. Zijn eenig oogmerk was, de Franken ofte door schalkheid ofte geschenken in slaep te wiegen. Want dewijl als in een oogenblik tijds de landeryen aen den Rhijn van vooren tot achteren (zoo men den Dichter *Claudiaen* geloof magh geeven) van hem zyn door-gereysden gestild, zoo heeft hy na alle blijk, op de wyze van zyne voor-gangers, den Duytschen een vrede af-gekocht. Zoo veel men ook kan speuren; zijn de Frankische Koningen *Marcomyr* ende *Suno* meyneedeliken van hem verkloekt, nademael hy den eenen by de Toscaenen in hechtenis hield, ende den ander door een gehuerden moordenaar van 't leeven beroofde. Maer als nu de wilde volken, die door de sterke grendelen van den Rhijn en Donauw waeren af-geslooten, ende onder andere de *Wandelen* en *Gotten*; met heele zwermen recht na den Rhijn af-kaemen om op Vrankrijk aen te vallen, zijn de Franken hun onder oogen gegaen, zoekende hun het over-landen te beletten, ofte om 't verdrag met *Stilico* gemaekt niet te schenden, ofte om dat zy zoo een hoop vyanden niet en wilden dulden in die landschap, waer op zy zelve zoo seer vlamden. Doch de Wandelen kreegen door de meenichte den Franken aen 't wijken. Waer na dese nieuwe dwing-landen, in spijt ende weder-wil van de Oversten van *Honorius*, Nederen hoog-Duytsland in-treckende, wijd ende breed hun gebied en overwinningen hebben wt-

gestreckt. *Ments* is van hun verwoest, en veele duyzenden in de Kerk om-gebracht, a *Worms* na een lang beleg over-gegeeven, *Rheims*; b *A-miens*; c *Artoys*; d *Doornijk*, e *Spier* ende *Stras-burgh* wtgeplunderd. Waer op de dood van *Stilico* is gevolgd.

a Vangiones.
b Ambiani.
c Atrebat.
d Tornacum.
e Nemetes.

14. Omtrent desen tijd zijn de Frankische benden (verftout door den intocht van *Alarick* in Italien, ende de sloffigheid van *Constant* Stadhouder in Vrankrijk) met een sterke macht over Rhijn zettende in Vrankrijk ingeboord, alwaer zy *Trier* de hoofd-stad van dien rack over-rompelden, wtroofden, ende daer na verbernden. De Wandelen met hun mede-doenders dit gewaer wordende, en bang zijnde voor heur staet, gingen met een krachtigen hoop volks den Franken te gemoet. Dese verneemende, dat *Respendiael* Koning der Allemannen tot bystand van de Wandelen mede in aentocht was, zijn in aller spoed op de Wandelen aengezet; hebben *Godegisael* der zelve Koning dood geslaegen, ende bykants 20000. Wandelen te slaepen geleyd, iae zoudenze alle tot een toe hebben neder-gematft, ten waere de overige door de Allemans ter rechter tijd waeren ontzet. De Wandelen met hun mede-standers de Alanen ende Sweden aldus gehavend zijnde, ende met den Franken niet meer willende te doen hebben, naemen een besluyt zich wt Vrankrijk wech te packen, en koozen tot een Koning *Genderick* zoone van *Godegisael*. Komende aen de Pyreneesche geberchten, ende de Keyserlike bezettinge aldaer aen hun zyd krygende, zijn zy in Spanien ingestort, ende dieper in-breekende, naemen veele Overste der Romeynen die nergens op verdacht waeren in verzeeking. De Franken, met den Romeynen misfchien in verbond staende, begaeven zich nae 't veriaegen van dese Noordsche grijp-voegels weder over Rhijn. De Wandelen verftroyd ende de Gotten op den Roomschen bodem bevreedigd zijnde, waeren de *Borgondiers* alleen overig, die in de vorige iaeren met de Wandelen in Vrankrijk gekoemen, ende d'zelve na Spanien niet waeren gevolgd. De *Borgondiers* siende, dat ze *Constant* van voorneemen was met wapenen te dwingen, ende niet machtig ofte vaerdig zijnde om hem 't hoofd te bieden, baeden van hem den vrede. Hy heeft dit bod geerne aengenomen, aen de Rhone verblijf-plaetzen aengeteykent, ende deze gasten nae gesloten verdrag van hem geweest. De Franken niet zonder groote ontsteltenis zulk verstaende, ende aen haertanden niet konnende verdraegen dat de *Borgondiers*, een volk van sonderling geen aensien, zonder moeyten vredige huys-vesting in Vrankrijk verkreegen, die hen na zoo veele stormen ende stooten niet en was toe-geftaen, zijn zonder vertoef met een leger over Rhijn geruckt, vermeersterende onder andere voor de tweede reyse *Trier*, 't welk zy plonderden ende met vyer vernielden. Sulck een iammer heeft die Stad vier-mael getroffen. *Constantius Asterius* was doen van *Honorius* met het Borger-meesterschap van Rome begiftigd, wiens Stadhouder *Castin* daedelijken om de Franken te bezoeken, op een vlucht na Vrankrijk is gegaen; doende hen nae verscheide slagen de veroverde Steden weder in-ruymen, ende na den Rhijn vertrecken.

15. De Franken doen noch over Rhijn woonende, hebben na de af-lyvigheid van *Marcomyr* ende *Suno*, **FARAMUND** den zoone van

C MARC-

409.

412.

414.

Marcomyr tot een Koning ofte Veld-heer over hen bewillekeurt: wiens naem echter by de Schrijvers van die eeuw zelden word gerept; misschien om dat doen tertijd de Franken met die van Romen in vrede levende, niet vyandlijx op des Rijx grensen hebben onderstaen. Dat zy nochtans in dese ruste niet hebben gesluymert, bewijst het *Salische Besluit*, * (dat is de Over-Yffelsche ofte Sallandsche keur, die de Fransche zoo hoog roemen ende als noch achter-volgen,) 't welk met rijpen raed, ende ten over-staen van de Rijx-hoofden is ingewilligd, op dat hy in den aenvang zijn Koningrijk met onverbreekelijke wetten in 't toekoemende vast zoude stellen. De Raeds-heeren tot zoo een hoogwichtige zaak gekoozen waeren meest vier, *Wisegast*, *Lofegast*, *Widegast*, en *Solegast*, wegen haere door-driffigheid en hoog vernuft *Gasten*, dat is kloekaerts geheeten. Als middelertijd *Aetius* in Vrankrijk oorlog voerde met *Diderick* Overhoofd van de Gotten, ende hem na een veld-slag dwong vrede te vergen, vonden zich de Franken by dese gelegentheyd als geprickeld, om een nieuwen aenval op Vrankrijk te waegen. Want **CLODIUS**, * de navolger van *Faramund*, die zijne Hof-houdinge ende Slot had over Rhijn te * *Duysburg* (op de palen van Tongeren tusschen *Dusseldorp* ende *Wezel*) heeft, naer 't vernielen van eenige Romeynen by 't bos van Ardennen, etlyke verspieters tot aen * *Camerick* toe voor wt geschickt, ende verneemende dat de baen over al klaer was, op staende voet zijn reys gnoomen nae Nederland. Op *Camerick* dan aenzettende, ende de Roomsche besettinge verrassende, vermeerde de Stad ende al het land tot aen de Some toe. Dan *Aetius* ende *Majoranus* optreckende, hebben de krijs-macht van Koning *Clode* weder wt en achter-waerts gedreeven. Als doen te *Hesdin* * in Artoysfeeker soldaet met een Fransche dochter bruyloft hield, ende de Franken zich op dit mael verzuymden, zijn zy onvoorfiens van den Romeynen op 't hoofd geslaegen ende veriaegd. Maer ofzy niet alleen over Maes, maer ook over Rhijn zijn gedreeven, en melden de Schrijvers niet. Naer *Clodio* is **MEROVE** gekoemen, die *Albero* het onmondig kind van *Clodio* wt-stootende, zich zelf op 't kussen stelde. Dese had het ongemoyd bezit van den Rhijn-stroom, ende heeft den Franken-stoel tot de stroom de * *Ayme* ofte *Disne* in 't gerecht van Rheims wt-gezet. Waer naehy, 't zamen met de Gotten, van *Aetius* ende den Keyser *Valentiniaen* te hulp wierd geroepen tegen *Attila*, een gemeen vyand van alle die in Vrankrijk nestelden. 't Welk een waer-blykelijke proefis, dat de Franken in de leste ongelegentheid niet heel end' alle wt Vrankrijk zijn verstoeten. 't Gevecht met *Attila* is nae wens wt-gevallen, ende onder andere *Merové* met de overige Franken staetelyken nae huys geleyd. Of van hem het stroomken ende de Heeren van *Merve* in de Betouwen den naem voeren, geeffick anderen te bedenken. Een wijl daer na zijn beyde *Valentiniaen* de Keyser ende *Aetius* deser wereld overleeden, nae dat effen te voeren boven Engelland een sterre was gesien, aen welkers speeken een vierige klood hing op de wijze van een Draek, wt wiens muyl twee rappieren scheenen wt te kijken, waer van 'teene nae Vrankrijk streckte, ende 't andere nae Yrland sagh met seven kleyne straelen.

* *Salica lex.*
Vide nostrum
Nomenclat.

* *Clodius*
Crinitus alius
Cloto aut
Chlodio.
* *Castrum*
Dyspurgum.
Regni Fran-
cico. sedes.
Vid. antih.
pag. 36. &
seq.
* *Camera-*
cum.

* *Vicum*
Helenam
vocat *Sido-*
nium.

* *Axona.*

16. **CHILDERICK** is na *Merové* gevolgd. Onder zijn bewind begonden de Allemans wt haer oogensiede; zich in 't besit te stellen van 't geen boven in Duytsland weder-zijden Rhijns wasgeleegen, ende de Franken van den beneden rack (daer onder andere onse Gelderland zich op-doet) ende van 't bovenste Nederland. Naer *Valentiniaen* was *Flavius Anicius Maximus* drie maenden Keyser, ende naer hem *Flavius Aovius*, die *Aegydius* ende *Patricius Messianus* als *Veid*-heeren tegen den Franken afveerdigde. Maer *Aovius* binnen kort afgedankt zijnde, kreeg *Iulius Valerius Majoranus* 't bewind over de Westersche landen. Wat *Childerick* belangd, zoo zeer hy in den oorlog te pryfen, zoo ergetlijk was hy in vredes-tijden, vermits zyne over-tollige schattingen, onkuytheid, ende bed-schenderyen; waer over hy in ongunst vande Franken raekende, ende van alle man bysonder van de Lands-hoofden verlaeten, ook zijns levens niet versekerd wese, na Tongren is gevloeden, laetende aen *Vindomael* den opzicht over de Franken ende 't leger, een man van zonderlinge trouw, yverig verstand, ende die de herten zyner lands-genooten vermorwende, zijn Heer schier ofte morgen in zijn ouden stand mocht her-helpen, waer toe hy door een heymelyken handel was verplicht. Onder anderen liet *Childerick* hem te pand ende in bewaer een gouden penning dwars door gesneeden, waer van hy 't eene stuck by zich stack, ende aen *Vindomael* het andere over-gaff; tot dieneynde, dat geen boode geloofweerdig zoude zijn, dan die de helfte van dit goud overbrachte. Ondertusschen wierd by den Franken tot Koning verwaeld *Aegydius* een Roomsch burger ende Stadhouder van Vrankrijk. Dese zat acht Iaeren in 't rijk, ende nam insgelyken *Vindomael*, om den roep zyner bespraektheid, heerlyke gaven ende behendigheit, tot sijn Raeds-vriend. Middelertijd kaemen eenige van *Childericks* vyanden hun hoofden nader te leggen, andere lieten hare gramschap wat bezinken; veele hadden een wederfin in 't gebied van een Romeyn en vreemdeling, sommige bracht *Vindomael* door verzierde beschuldigen ende valsche verwijt in achterdenken, ende eensdeels om 't leeven; ende siende dat 'er nu weynige overig waeren, liet hy dadelijken een bode afgaen met den door-gekerfden penning, die aen *Childerick* openinge deed van alles. Dees van 't meerendeel der Franken gewillekomd, ende wederom heuchelyken ont-haald zijnde, sloeg daer na *Aegydius* wt het veld. Daer zijn 'er die desen *Aegydius Gillo* noemen, seggende zyne blootheid oorsack te wezen van het hedendaegsche Duytsche spreekwoord, *Gille Franzel*. *Childerick* wederom meester van de kroon zijnde, nam *Basina* huysvrouwe van den Koning van Thuringen, ofte van Tongren, op haer eygen aenporren, tot de syne, welke haer Koninglyke huys, staet, ende landeryen, hem te gevalle ende geensins tegen sijn dank, verliet.]

17. Nietlang daerna storf *Aegydius* Prins van * *Soiffons*, ende Roomsch Stadhouder in Vrankrijk: wiens zoon ende navolger *Syagrius* zich liet dunken gerechtigd te wesen ook tot de overige deelen van het Fransche rijk. **CLODOVE** ofte *Clouys* ervende na dood sijns Vaders *Childerick* de Kroon van Frankeland, ende met een loffyken yver bezeeten, om dieper en dieper in Vrankrijk

455.

457.

462.

469.

480.

* *Suessio.*

in te

in te wortelen, vond goed den Romeynen eerst te befoeken: na welker wtroyng hy dan weynig werx zoude maeken van de Gotten, Borgondiërs ende anderen, die Vrankrijk hier en daer by stucken in-hadden, voornaemlyken zoo hy van de bystand van *Chararich* ende *Rachnachar* zyne neeven; ende mede-Koningen van de Franken waere verseekerd. Als dese op sijn wenken vaerdigh stonden, is hy tegen *Syagrius* wt-getoogen, die sich te *Soissons* (een Roomsch gebouw) verhiel, aen wien hy op 't vlack een veld-slagh aenbood. *Syagrius* niet eens verbaefd over zoo een aanzienlyke macht, heeft van selfs met de zyne ten sryde geloopen, ende hand aen hand seer vierichlyken geschermtzeld. Eyndliken niet machtigh zijnde de harde stormen van *Clodové* wt te harden, begaf sich alvluchtende nae *Tholouse*, om onder de vleugelen van *Alarick* der Gotthen Koning veylig te schuylen. *Clodové* staende nae een volkoemene overwinning ende de opper-heerschappy, liet *Alarich* door gesanten aendienē, dat hy *Syagrius* flux zoude over-leveren, ofte zonder dat zyne wapenen proeven. *Alarich* vreesende den toorn van den gewapenden Koning, gaff *Syagrius* over, die sijn neck onder de bijl moefte buygen. Waer nae hy *Soissons* en andere Steeden met verdrag in-kreeg, ende verbreyde de paelen sijn Rijk tot aen de *Loire*. Men segt, dat *Chararich*, wachtende op 't wt-vallen van den vorigen strijd, den mantel op twee schouderen droeg; in twijffel staende, wien van beyden hy in 't gevecht zoude mede vallen; ende hier in na-volgende 't voorbeeld van den ouden *Mettus Sufferius* Koning van Alba. Hier eyndigd het Rijk der Romeynen in Vrankrijk; nae dat *Augustulus* voor weynige Iaeren van de Gotten wt Italien, wt Romen, ende van de Keyserkroone was verstootten. Daer nae nam *Clodové* voor verscheide oorlogen te dempen, waer van de eerste was die van *Duringen*, de tweede tegen de *Allemans*, daer na de *Borgondische*, ende de vierde die tegens *Alarich* is aengeheeven. Zyne leste tochten deed hy op zyne landsluyden, ende eenige minder-voogden, ofte (zoo men die doen noemde) *Franksche* Koningkens. In den *Allemanschen* oorlog is dit verhaelens weerdig, dat hy, na 't af-leggen van dien, meermaels van zyne vrouwe *Clorild* tot het belijden van den Christliken Gods-dienst zijnde aengeprickeld, op 't lef een in-val heeft gekreegen om den doop te ontfangen, ende 't volk vermaend zyne voetstappen nae te gaen. Behalven andere Kerken-gebruyken, noemde de Bisschop *Romy* met den doop bezig zijnde, den Koning een *SICAMBER*, duydliken hier mede ende als met een vinger wyzende op den eersten oorsprong van de Franken. Gelijk mede *Sidonius*, een van de geleerden in die eeuwe, aen een *Frank* niet alleenden toenaem geeft van een *Sicamber*, maer ook van een nagebuer van de *Wael*. Wat de *Sicambers* betreft, is 't vorens beweesen, dat hun woon-plaetsen aen weder-zijden des *Rhijns* meest op den *Gelderschen* bodem hebben gestaen. Van dien dag af is dit volk zoo yverig ende volstandig gebleeven by 't Christen-gelooff, dat het zich noyt van de *Arriaensche* Kettery, daer de *Gotten* mede bezoedeld waren, noch van eenige andere dwael-leeren heeft laeten betooveren. Ten welken opsichte ende wegen dese verdienste, de Koningen van Vrankrijk, herkomstig wt den Franken, met

een byzonderen eeren-naem van *ALLER-CHRISTELYKSTE* Koningen zedert altoos zijn verciert geworden.

18. In den krijg met *Alarich* dient dit vooral niet over-geslaegen. *Anastafius* Keyser in 't Oosten, verwonderd staende over zyne heerlike daeden, zond wt *Mesopotamien* aen hem geschenken ende brieven, met de vergunning van 't Burger-meesterschap van *Romen*. *Clodové* die geen kansē af en sloeg ende geen vuyr liet wtgaen, ontbood sijn zoon *Diderick*, ende verschreef onder zyne Franken een vier-dagh. Als dese met hoopen t'zamen-krielden, heeft hy in de *Martenskerk* zich om-gedaen de Keyserlyke gewaeten, met een purperen-tappaerd, een krijs-mantel, ende een gouden kroon met kostelyke gesteenten in-geleyd. Daer nae te paerd klimmende, reed met een prachtigen sleep van de zyne door de Stad. Ten lesten goud en silver onder 't volk te grabbel werpende, wierd met gemeene stemmen voor *Borgermeester* en *Keyser* wtgeroepen. Van *Tours* nam hy sijn reys nae *Parijs*, blyvende aldaer een wijle leggen, ende beraedslaegende, hoe hy de andere *Franksche* Koningkens, met naemen *Sigebert*, *Chanarick*, ende *Rachnachar* best zoude verpletten. *Sigebert* was meester van 't gantsche land van *Colen* aen deeze en geene zijd des *Rhijns*, die *Clodové* by *Zullich* in den strijd tegen de *Allemans* had geholpen, ende zich liet verluuden, dat hy tot dienst des Koningens sijn bloed had geplengd, een zwaere quertzuer ontfangen, ende daer voor geen grooten loon en dank ontfangen. *Clodové* deed ondertusschen beloften aen deses zoon *Clodorick*, dat hy nae zijns Vaders dood voor-zeeker des zelfs plaetse zoude bekleeden. De Jongeling leggende de woorden van den Koning zoo wt, als of hy zijns vaders dood zoude hebben te ver-lyen, nam de gelegenheid waer, dat sijn vader van *Colen* over *Rhijn* was gegaen, dien hy doen op de hieien volgde ende in 't *Wetter-wald* vermoorde. *Clodové* rond wt voor al de weereld belydende, onbewust ende onnoosel te zijn aen dit grouwlyk bedrijf, wrook desen vader-slag aen den hals van den zoon, ende wierd met bewilliging der onderzaeten in dat Rijk mede in-gehuld. *Chanarick*, een man van een sterken aenhang, scheen luttel op den Koning te passen, ende was in den slag tegen *Syagrius* in twijffel geweest, wien hy van beyden de hand zoude bieden. *Clodové* met een innerlijk wroegen hier op denkende, ofte (om den spyker op 't hoofd te slaen) door allerley weegen en strecken zich zoekende te rijken, dwong den vader t'samen met sijn mondigen zoone den *Moniks*-kap aen te trecken. De Jong-gezel tastende op de stoppel-hayren van sijn baerd ende op sijn geschooren kruyn, sprack yet schamperlijx op den Koning, die zulk hoog opneemende, hun beyde om 't leeven hielp. Daer nae is *Clodové* tegen *Rachnachar*, Koning van *Camerick* en *Atrecht*, een wulps mensch, ende die seer op sijn adel stofte, te velde gegaen. De oorsaek van toorn en oneenigheid was onder anderen, vermits hy openbaerlyken en steeds in den mond had, dat hy als een achter-need van *Clodio* de naefte was tot de kroon der Vranken. 't Welk alsoo 't niet wel en klonk in de ooren van *Clodové*, liet hy hem neffens zyne broeders door een snoonen treck om-brengen. Dewijl *Clouys*, de buytenlandsche oorlogen nu merendeels af-geleyd zijnde,

* Ligeris.

* Turones;

488.

496.

* Remigius.
* MIFIS
DEPONE
COLLA
SICAMBER.
* Sic ripa
duplex tu-
more frafro
Defensus
(aly De-
tonsus) va-
halim bibat
Sicamber.
* Op: eer-
ste Boek.

* Silva Bury
conia, mi
conjuunt.

* Unde ha-
beas quarit
nemo, sed
oportet ha-
bere.

513.
* Vid. Ianf-
senij Mars
Gallicus l. I.
Si fas ca-
dendo cale-
stia scandere
cuignam,
Huc solt
caeli maxi-
ma porta
patet.
* Medio-
matrices.

* Neustria.

516.

* Britanni
Aremorici.
Coniule au-
torem pag.
40. & seq.

536.

* Visgothi.

zijnde, dese engelyke dingen binnen 's lands be-
drijft, is hy ongeveer twee iaeren hier nae
ontslaepen, een byster * en onbezuyfd man, ende
die meer werx hadde gemackt van de grootheid
des weerelds, dan van God ofte zyn eygen bloed,
eer en eeden. Hy liet achter vier lijfs-erven, van
d'welke Childerick het Rijk van Parijs, Clotayr
van Soissons, Clodomir van Orleans, ende Diderick
de kroon van * Metz be-erfde. Metz was de
hoofst- stad van 't gebied van Aufrasiën, 't welk
wel zoogroot was als Duyts-Frankenland, (alsoo
genoemd ten opfichte van 't Roomsche-Franken-
land, anders * Normandyen) vermits het zich
langs den Rhijn en Maese wttreckte, ende in
syn kring niet alleen Boven- maer ook Neder-
Duyts-land begreep, ende neffens de Brabanders
en Gulichers ook onse Geldersche en Betouwers
tot de Zee toe.

19. Diderick duldende in den aenvang syns
Rijx der Deenen in- valen zee- strooperyen, zond
daer nae syn zoon Theodebert met een steuwig
leger tegen hun Koning Gotilach, die geklopt
en verstroyd zynde, den buyt ende overwinning
liet aen Theodebert. Ten welken tyden 't Rijk der
Franken seer is wtgelegd, ende door den toeval
van de * Bretons tot een merkelyken aenwas ge-
koemen. Want als de Franken en Duytsche, de
Bretons hun nabueren sich onderdanig sochten te
maeken, met alle macht besprongen, en haere
landen steeds door- liepen, ende eyntlyken sae-
gen, dat sy van haer oude manhaftigheid ende
trouw tegens den Romeynen niet waeren af te
leyden noch ook wt te roeyen, baeden sy dat de
Bretons met hen in verbond en gemeenschap van
van houwelik wilden treden; welke voor- slag-
hen niet vreemd en docht, alsoo zy beyde den
Christliken dienst waeren toe- gedaen. De
Roomsche soldaeten, aldaer in bewaeringe leg-
gende, zoo hen de wegh nae Romen was af- ge-
sneeden, leverden allenxkens hun vaendels ende
overige plaetsen in handen van de Franken en
Bretons. Als daer na Diderick verscheyde oor-
logen tegen Hermanfred Koning van Tongren,
ofte (zoo andere melden) van Duringen, als mede
tegen de Borgondiers by de hand had genoomen,
ende met voorspoed wtgevoerd, liet hy stervende
't Rijk over aen syn zoon Theodebert, na dat effen
te vooren een stert-sterre aen den hemel had ge-
licht. Theodebert, die, zoo 't schijnt, aen den
Rhijn ongequeld bleeff, ging tegen Amalarick
Koning der * Wester-Gotten in Spanien oorlog
voeren, dewijl hy aen de Arrianye vast zynde,
de Koningin Clotildis, haer kerk-gang doende,
onder andere smaderyen met vuylnis had laeten
bewerpen. Theodebert snelde zich op syns Susters
klachten, met een macht van volk nae Spanien,
alwaer hy Amalarick op de vlucht achter- haelde,
ende ter dood bracht, met hem sleepende den
Koningliken schat ende syne susters, welke onder
wegen is gestorven, ende te Parijs by haer groot-
vader Clodové begraven. Theodebert syn wede-
tocht door Vrankrijk nemende, maekte zich met
een meester van de landfchap over de Rhone,
welke Amalarick van Athalarick had gehandelt.
Hier op is gevolgd een verdrag ofte t'zaemen-
spanning der Franken en Gotten tegen den Key-
ser Iustiniaen. Maer de kans keerende, als de
Franken onlangs daer nae van den Keyser tegen
de Gotten waeren opgemaekt, hebben sy by die
gelegenheid 't land van Provence in Vrankrijk
in handen gekreegen. Als middeler tijd de

oorlog in Italien tusschen den Roomschen Veld-
heer Belisarius, ende de Gotten voort- ging, heeft
Theodebert (om zyn verbond t'effens niet af te
gaen) duysend Borgondische, doch geene Frank-
sche voet- knechten, den Gotten in Italien te hulp
geschickt, hen belastende wt te stroyen, dat zy
met onweeten van den Koning waeren vertroc-
ken. 't Volgende iaer, als den Gotten de pipschier
was gebrooken, gaende syne begeerlikheid bo-
ven de beloften aen den Romeynen ende Gotten
gedaen, bracht Theodebert een geweldige macht
Franken door de Alpes op den bodem van Genua;
iaegende in syn eerste aenkomst de Gotten en
Grieken wt hun leger- stede. Maer wanneer de
roode loop terstond zyn geheel heyr ontstact,
heeft daer- en- boven Belisarius door brieven
Theodebert zyn eed ende verbond met den
Keyser te gemoet gevoerd. Theodebert alles over-
weegende, bevroedende mede, zoo hy zich lan-
ger in Italien op- hield, dat de overige troppen
door de sterfte of 't sweerd versmeltende, hem in
gevaer sijns levens zouden stellen, is zonder lan-
ger vertoef weder met goed gemack nae Vrank-
rijk gekeerd.

20. Daer na overweldigde Totilas der Gotten
Koning de Stad Romen (blaekende middeler-
wyl een yffelike sterre aen de lucht) ende nam
Vitiges daer binnen gevangen. Totilas hoog- her-
tig op dese zeegen, versocht dat Theodebert hem,
als Koning van Italien, syne dochterten houwe-
lijk wilde bestaeden: dan kreegh voor bericht,
dat het geen Koning van Italien geleck, de hoofst-
stad Romen zoo onmenschelyken te verdelgen.
Ondertusschen wierd tusschen den Franken en
Gotten een besteck beraemd, dat yeder 't zyne
onbespeerd zoude behouden, ende aen weder-
zijden geen vyandschap worden gepleegd; zoo
't gebeurde, dat Iustiniaen door Totilas wierd
over- heard, zoud het elk vry- staen by de hand
te neemen, 't geen hy te raede mochte vinden.
Theodebert zeer onvertsaege ende onrustig van
aert, nam voor midden in den brand van den
Italiaenschen oorlog, den krijg in Thracien over
te zetten, ende Constantinopelen te belegeren,
dewijl Narses Veld- overste van Iustiniaen met
zijn Griex leger in Italien doende was. Waer op
het volk van alle kanten by een wierd getrocken,
ende gants Duyts-land met Hongaryen gaende
gemaekt, ende elk in 't byzonder aengesproo-
ken, dat men niet en moeste gedoogen, dat
Iustiniaen zich met de valsche toe- naemen van
* Duytschen- en * Franken- Temmer ging op-
pronken. Dan Theodebert is, in het toe- rusten
van dien oorlog, zoo hy ter iacht reed, aen de
wonde van een rasenden bul, die door het bos
loopende een tack van een boom op zijn hoofd
ofte borst stiet, ofte (zoo andere voor- geeven)
aen een langduyrige quijninge uyt de levende
weg- geruckt. Na hem kam * Thibald de derde
Koning van Aufrasiën, die dadelijken van Iusti-
niaen, doch te vergeefs, wierd na- gegaen, om
t'zaemender- hand de Gotten te be- oorlogen.
Ondertusschen gingen * Leutar en Bultin, zijne
Stadhouders over de Allemans, met het over-
schot van de Gotten een verdrag maeken ('twelk
Thibaud met goede oogen aensag, immers niet
en strafte) ende brachten wt de Allemans en
Franken, die aen de Maes, Waelen Rhijn woon-
den, op de been een leger van bykans 70000.
mannen. Met welke troppen zy Fulcar, den
Oversten van de Herulen hebben geslaegen; dan

539.

* Germani-
cus. Fran-
oicus.

552.

* Theoder-
baldus.
Thibaud.

* Leutares.

dan zijn zelve na veel treffens ende nederlaegen, ende met verlos van hun Overften; allegader eyndlijken gefneuveld. Daer nae ftierf de Koning zonder geboorte na te laten, na dat te voo- ren vreemde te ykens aenden hemel waeren aen- gemerkt.

21. Na hem is zijn oud-oöm *Clotbaer*; zoone van *Clodové*, aende kroongeraekt; ende nae ses iaeren *Sigebert*. Wiens eerfte bekommernis was, zich met den Keyfer *Iustinien* te verdraegen, de Hunnen, die omtrent den Rhijn fochten in te booren, te verdrijven, ende weder te bemachtigen 'tgeen hem van zijn broeder *Chilperick* was af-handig gemaekt. Dit gedaen, sloot hy met zijn broeder eene vrede; ende troude op 'tvol- gende iaer *Brunecild*; dochter van *Gogo*; Ko- ninglijken Hof-meester in Spanien. De Koning verstaende, dat de Saxen met de Deenen over Rhijn waren gestreeken, heeft om heur in-vallen te verhoeden den Overften *Lupus* derwaerts af- gestuyrd, die 'ereenige duysenden by zeekeren * stroom neder-maekte. Nae 'raf-leggen van desen oorlog zijn de broederlyke onlusten we- derom opgebrooken. Want na dat *Theodebert*, wt last van zijn vader *Chilperick*, *Tours*, * *Poitiers* ende d'aenpaelende Steeden omtrent de Loire had in-genoomen, kerken ende kloosters ge- schend, bracht *Sigebert* wthevigheid zyne onder- zaeten aen den Rhijn tegen zijn broeder in de wapenen. *Chilperick* onmachtig zulk een macht weder te staen, hield aen om vrede, welke hem op zulke voorwaerden is vergund, dat hy de lan- deryen by hem ofte by zijn zoone veroverd, op staende voet weder zoude hebben in te ruymen. De saeken zonder bloed te plengen ende in der vriendschap by-geleyd zijnde, is 't Rhijnsche krijgs-volk met een machtigen roof weder-ge- keerd. *Chilperick*, onaengefien het versche vrede- besclyt, onderstond de gewesten van zijn broeder *Sigebert* op nieuws gewapender hand door telooopen, steevende de boerschappen, ste- den, ende Sloten al om in brand. *Sigebert* zijn heyr weder by een roepende; is opeen nieuw te- gen zijn broeder op-getrocken, ende in 't vervol- gen van hem; zelf by *Doornijk* door schalkheyd vermoord. *Childebert* is zijn vader in 't rijk van

569. 581. Auftrafien gevolgd. *Merové* de zoone van *Chil- perick*, nam *Brunecild*, zijns ooms nae-gelatene weduwe, ten houwelyk, die eer lang daerom aen 't leven is gestraft. *Childebert* een weynig boven zyne kindfche iaeren zijnde, begon already van krijg en oorlog te snuyven, ende nae dat hy eens en andermael vanden Keyfer *Maurits* tegen de Lombardiens was opgehift, bracht hy eyntliken een geweldigen hoop volks in Italien. Maer den oorlog niet nae wensch af-loopende, is hy t'za- men met zyne vrouw door onderlijke oneenig- heeden omgekoemen, hebbende tot zyne erven *Diderick* Koning van Borgondien, ende *Theode- bert*; den sevenften Koning van Auftrafien. De eerste ongelegentheyd bejegende hem van *Cacan* Koning der Hunnen, die, over Rhijn gaende, op zijn bodem bestond te stroopen; dan wierd ter- stond met geld af-gekocht. In 'tzelve iaer wierd Keyfer *Maurits* door *Phocas* onthald, nae dat te voren een droevig gesternte aen de lucht was ge- openbaerd, als mede drie iaeren daer na, wanneer de broeders *Theodebert* ende *Diderick* met hun neve *Clotaer* in een burgerlyken strijd waren ver- werd, ende noch veel heftiger, vijf iaeren gelee-

den, beyde gebroeders tegen een. In dien oorlog lag *Theodebert* twee-werf onder; die zijn leger wt de troppen van Reims weder gevuld hebbende, ende fiende dat zijn broeder door 't bos van Ardenne over de Maes tot hem kam aenstooten; na Colen ende zoo na Zullich is gewecken, al- waer zyne macht verstroyd is, ende hy zelf ge- struykeld; nae-laetende een onmondigen zoon *Merové*. *Diderick* versocht duerende dese zij- digheden op *Clotaer*; hy wilde geen van beyde bystand bieden; met beloften, dat in val van overwinninge hem zyne ontweldigde steeden weder zouden werden gegeven. Als *Clotaer* naderhand hier op drong ende de Steeden en vlekken van zijn neve *Theodebert* in voor-raed vast in-nam; heeft zich *Diderick*, troetz op zy- ne voorleedene gelucken; daer tegen gekant, tot dat hy ten lesten by Metz in een slag bly- vende; zijn geheel Rijk aen *Clotaer* moest over- laeten.

22. *Clotaer* alzooy buyten vermoeden drie kroonen, van Franken, Borgondien, en Auftrafien op 't hoofd krygende, keurde zijn zoon *Dagobert* na dertien iaeren tot Koning, die in de Stad Metz nae oudergewoonte zijn hof-houding heeft ge- plant, ende nae twee iaeren by doode van zijn vader het volle besit van Auftrafien en Franken ge-erft. Onder hem stonden (beneffens Hoog- ende Neder-duyts-land, ende daer onder het he- dendaegsche Gelderland) ook de Over-Rhijn- sche Duytsche, Saxenaers en Durlingers; wt alle welke volken hy een leger op de been bracht, waer mede hy de * *Slavoniers*, die daegelijks met sterke swermen zyne landen in-vielen, binnen hield. Ende als zy naderhand niet afen lieten van alsvoorheen te rinkel-roeyen, gaf *Dagobert*, die aen dese zyd Rhijns in Vrankrijk hem onthield ende andere oorlogen om handen had, aen zijn zoon *Sigebert* over het Rijk van Metz, om de volken aen den Rhijn te gebieden, ende de Sla- voniers met een te breydelen. *Sigebert* gestild hebbende de oproerte, by *Rudolf* zijn Stadhou- der over Rhijn verweckt, als hy kleynen hoop sagh om kinderen by zyne gemaëlinne *Frideberg* te teelen; heeft eensdeels niet believen ende eens- deels in ondank van eenige zyner Raeden, voor zijn kind en etve aengenoomen eenen *Ildabert*, zoone van den Ritmeester *Grimoald*, om dat in hem een Koninglyke deftigheyd wtblonk. Maer het kind, korts daer nae wt *Frideberg* gebaerd, bracht het rijk in droevige scheuringen. Want zoo haest *Sigebert* van een wild zwijn op de iacht was dood geboeten, heeft *Grimoald* des Konings drie-iarig zoontien *Dagobert*; 't welk hem van *Sigebert* op sijn sterf-bedde hooglyken was be- voolen, geschooren nae Schotland geschickt in een Mohiken-klooster; ende zijn eygen zoon (die van *Sigebert*, alleen wt wanhoop van rechte lijfs-erven te winnen, onwiffelyken ende te vroeg was aengenomen) voor Koning van Auftrafien gegroet. *Dagobert* is korts daer nae in Schotland over-leeden. Maer de Franken, erde die aen den Rhijn, merkende *Grimoalds* meyneed; hebben t'famentlyken zyn zoon in een gevecht neder- gehouwen. *Grimoald* zelf verleet met groot jammer te *Parijs* zyn leven in de boeyen. De Friesche Schryvers maeken hen zelve en ande- ren wijs, dat haer Vorst *Rabbod* een luttel te voo- ren zoo wijd sijn leger en wapenen had omge- swierd, dat hy Nimmegen ende alle tusschen- plaetsen

628.

630.

* *Slavi* sijn
* *Vindii*.

658.

* Huc usque
ius Stauria.
Siet in de
beschrijving
van Nym-
gen.

plaatsen bemachtigende, een teyken met weynige letteren aen de Hoener-poorte aldaer had laten wt-houwen, * dat *dus verre zynende 't Friesche Rijk was streckende.* Doch wat hier van te houden zy, hebben wy elders wydluftiger aengetoogen.

23. Hier na is 't Ryk van Aufrasiën aen *Clodové* den tweeden van dien naem, Koning der Franken, opgedraegen, die zyn tweeden zoon *Childerick* daer heen zond, om den staf aen te vatten. Want het Franken-ryk hing den eerstgebooren *Clotaer* na zyns vaders afsterven boven 't hoofd. Welke als nae doode terstond van zyn vader alle Rijk-saeken zyn Hof-meeſter *Ebroin* op den hals schoof, ende zelfs korts daer aen zonder erven storf, kond *Ebroin* lichtelyken speuren, dat zyn ontfag en rijk wt was, indien *Childerick* Koning van Aufrasiën zyns overleden broeders stoel betrad. En dewyl *Wlfrald* in het andere Rijk hoofd van 't hoff was, liet hy *Diderick*, den ionger broeder van *Clotaer* voor Vorst der Franken wt-roepen. Maer de macht der wetten vermocht meer dan de raed van *Ebroin*, endewierd *Childerick* de oudste broeder van de Standen ontbooden, *Diderick* in tegendeel tot een merkelyke schand-veleck geschooren, ende *Ebroin* nae * *Luffon* in een ballingschap verweesen. Dan alzoo *Childerick* hem niet beter en droeg dan zyn broeder, ende in 't bestuyr van land-saeken zyn Stadhouder in alles belieſde; was hy wel Koning van naem, maer niet in ſtaetigheid en vermoegen. Onder zyne regeeringe wierd een grouwzaeme ſtert-ſtern aen de lucht geſien, ende onlangs daer naer *Childerick* van de zyne op de iacht vermoord, t'zaemen met zyne bevruchte huysvrouwe *Bletild*, op dat des vaders dood van * 't kind zoude blyven ongewrooken. Degeſwoorene hebben hier op den geſchooren *Diderick* wt het klooster van *Denijs* gehaald, ende tot beyde ryken van Franken en Aufrasiën verheeven, ſtellende *Leudes* tot ſijn Hof-meeſter. *Ebroin* dit verneemende, ſtelde zich van ſtonden aen in, ende drong ſich zelve, verraffende *Leudes*, in ſyne oude bediening. De Raeds-heeren bevreesd voor de ſchelmſche ſtrecken van *Ebroin*, koofen de neven *Pipin* ende *Martin* tot Overſten, die den vyand met een tamelik leger ſchier aen de grenſen van *Soiffons* beiegenden; daer aen weder-zyden heftiglyken wierd geſchermtzeld; doch *Ebroin* behield het veld. *Pipin* t'elkens van peerden verwiffelende, is het ontvlucht. *Martin* begaf hem binnen * *Laon*, tot dat hy op 't aenraeden van den Biſſchop te *Reims* tot een t'ſamen-ſpraek verſtaende, ende vergeetende, hoe ſieteliken *Leudes* onlangs was verkloekt, van dien eerloofen ſchijn-heylic met al ſyn geſinen overig volk is vermoord. *Ebroin*, na dat hy, opgeblaesen van trots, *Ermefrid* by geval een quaden dag had gedreygd, ende deſe voor ſyn leven ſchroomde, is ſchielyken ten leſten en nergents op vermoedende in der nacht verworgd. Deſen boofwicht aen kant zijnde, ſtelde *Diderick* een man van grooten huys met namen *Veratio* tot opſichter van ſyn Hoff, door wiens beſtel *Pipin*, die de Koninglyke troppen meermaels had verſtroyd, in genade wierd ontfangen. Nae 't afſterven van *Veratio*, kreeg *Bertaer* het onderbewind; tegen wien, alſoo hy oploopend van zinnen was, ende noch min bedreeven, de Edele t'ſaemen ſpanden; ende wierd t'effens met den

* Luffon-
vium.

676.

* Despit,
occidens qui
patrem
pignora ser-
vat.

* Laudu-
vium.

Koning *Diderick* veriaegd, ende door toedoen van *Anſledis*, ſynes vrouwen moeder om hals geholpen. Ende ſoo kam 't Rijk aen *Pipin*, die nae Aufrasiën ontbooden zijnde, tot het beſtuyr van 't hoff *Nordebert*, ende *Diogenes* ſyn oudſten zoon, * *Cam-
pagnie* gewonnen, tot Hertog van * *Cham-
pagnie* verkoos.

24. Omtrent deſen tijd is den Betouwers, *Sicambers*, *Vrieſen*, ende andere aengrenzende volkeren 't licht van de Chriſtelyke kennis ontlooken, nae dat de herten al voor heen van den iaere 355. daer toe waren geſchickt. Want alſo doen te *Colen* de beginſelen van den Gods-dienſt al waren geleyd, ende daer toe huysen en rot-plaetsen ge-cygend. 't Is een vernaemde loff van Engelland, dat het van tijd tot tijd in Godvruchtigheid heeft wt-gemuyt, en ook foodaenige mannen ſyne over-bueren toe-geſchickt. Want *Wilfred* eerſt van daer herwaerts nae *Vrieſland* (waer onder, nae de doen gewoonlyke wyſe van ſpreken, ook ſchuylden deſe en de nabuyrige gehuchten) wierd af-geſtuyrd, om een deur te te openen tot de Godlyke geheymenissen. Tot de ſyne weder-keerende, verſocht hertelyken, dat *Wigebert* herwaerts over mocht koemen, een man van ſonderlinge heylicheid, dan die met meer yver als baet het zielen-werken ſyn aen-bevoolen plicht wtvoerde. Weſhalven de Eertsbiſſchop *Egbert*, droevende over des ſelfs onvruchtbaere wederkomt, ende dat de loop van de ſaligh-maekende Leer door die oorſaek was geſtut, twaelf in geleerdheid ende onbeſpraekt leeven wt-teykenende mannen nae deſe landen afveerdigde, te weeten *Willebrord*, *Suibert*, *Accha*, *Wigbert*, *Willebald*, *Wimbald*, *Livin*, twee *Ewalden*, *Werefriid*, *Marcellin* ende *Adelbert*. Deſe nae *Utrecht* een Betouwsche Stad ſich wendende, ende met alle ernſt ſoo een heylic werk by de hand vattende, vonden de luyden aldaer ſeer hals-ſterk, ende in alles weder-berftig. *Rabbod* liet *Wigbert* in *Vrieſland*, daer hy hem te voren voor Chriſten had bekend, met groote ſmerten om 't leeven brengen. Maer als de wereldlyke hand van *Pipin* tegen dien God-vergeerten Koning wierde aengeropen, kreegen de ſaeken onder ſulk een hulper beter voort-gang. Onder anderen verkondigde *Suibert* Gods woord onder de *Batavieren* ende *Sicambers* met groote vrucht, ende voort in Engelland weder overſcheepende, wierd eerſte Biſſchop over deſe volken verklaerd. *Willebrord* na *Romen* treckende, om den Paus van ſyn goed weder-vaeren te verwittigen, ende aldaer Erts-biſſchop gemaekt zijnde, ging ſyn ſtoel veſtigen binnen *Utrecht* aen den *Rhijn*. Naer gehoudene kerken-vergadering aldaer, is *Werefriid* nae de *Betouwe* heen geſtuerd, ende *Marcellin* na *Over-Yſſel*. Ende alſoo is van tijd tot tijd het zaet van 't geloove in deſe *Nederlanden* meer en meer voort-geworteld.

25. Naest *Diderick* kam, door de kuypery van *Pipin*, hofmeeſter en Hertog van *Braband*, ſyn ſoon *Clodové* de derde. *Pipin* had beneffens ſyne echte vrouwe *Plectruyd* (dochter van *Grimoald* Hertog van *Beyeren*) eene *Alpaidis* tot een boel. Waer over als *Lambert* Biſſchop van *Tongren* hem met ſcherpe woorden door-nam, aenhoudende dat hy ſyne byſit ſoude verwerpen, is daer over de Biſſchop van haer broeder *Dodo*, op 't aenſtooken ſelfs van *Alpaidis*, in 't 40. iaer ſyns Biſdoms,

687.

694.

Onder Dagobert, Clotaer, &c. Kon. van Aufrasiën. III. Boek. 31

Bisdoms, soo hy aen 't outaer zat en bad, schandelyken vermoord, bekoemende een gelijk loon met *Iohan den Dooper*. Gods geessel bleef den moordaedigen hoop ook niet lang van den rug. *Clodové* is, zonder yet denkwærdigs te beschicken, vermits hy gelijk zyne voorgangers alleen den blooten naem van Koning voerde, wt de wereld gescheyden, laetende aen zyn broeder **698.** *Childebert* den tweeden zyne Kroone; die insgelyken geen groot gesagh en had, dewijl *Grimald* zoon van *Pipin* op-siender van 't Hoff alle rijx-saeken door zyn hoofd en handen liet gaen, die naderhand aen 't outaer van *H. Lambert* voor zyn siekelyken vader een gebed doende, door zyn vyand * *Rangaer* een Vrieswierd gepriemd. Wiens zoon *Thibald* noch seer iong terftond in syns Vaders stede is getreden, ende zyn grootvader *Pipin* kortz daer aen heeft verlooren. Welke als wt de Genees-meesters verftond, dat zyns levens draet haest ten eynde zoude schieten, maekte hy *Karel Martell*, zyn zoon in onecht by *Alpaidis* over-gewonnen, tot Hertog van Aufrasiën, ende is alsoo vol van eer ontslaepen. Dan *Martell* is niet lang daer na, wt last van *Plestruyd*, weduwe van *Pipin*, te Colen in hechtenis gebracht, ende dewijl hy daer sit, is *Childebert* in 't volgende iaer gestorven. Doen wierd Koning van Franken ende Aufrasiën *Dagobert* de tweede, die in aensien en macht zyn vader mede niet overfteygerde. Daer nae is 'er tusschen *Thibald* bewindhebber van 't Koninglyke hoff, ende *Raginfred*, (onder den vorigen *Chilperick*, broeder van *Dagobert*, geweest den Ritmeester) een innerlyke krijg gereesen. *Chilperick* met syn aenhangen *Raginfred*, zyn, na verscheyde vyandyke inbreuken in 't land van Colen ende nae verwoesting van den Rhijn-streek, van *Plestruyd* door geschenken omgekocht, ende weder na hun gebied gekeerd. In 't volgende Iaer is 'er een hard treffen voor-gevallen. Want als *Thibald* in den hoogsten nood steekende, al vluchtende ontvlood, had het *Dagobert*, die als een slaef van desen zyn knecht was, zoo quaed als 't diende, om zyne kroon op 't hoofd te houden. In dit iaer soud *Suibert* zyn gerust, die alle moegelyke vlijt had te werk geleyd, om de volken aenende omtrent den Rhijn den wegh te baenen nae den hemel. Twee iaeren laeter is *Karel Martell* wt zyne gevangenis te Colen geraekt. Als dese hem in de bediening van 't hoff met alle middelen socht in te krooden, ende *Dagobert* 's iaers daer aen wt de weereld verhuysde, heeft hy *Clotaer*, oom van den af-lyvigen tegen dank van andere opgemaekt, ende tot Koning van Vrankrijk en Aufrasiën gekoozen, stootende *Diderick* ende *Childerick*, ionge kinderen van *Dagobert*, in een Klooster. Daer nais hy tegen der Vriesen Koning *Rabbod*, die nae den Rhijn af-daelde, dapper slaegsgeweefd. 't Volgende iaer, *Raginfred* verlaegen ende *Clotaer* overleeden zijnde, als nual 't pack op zyne schouderen leunde, koos hy *Chilperick*, broeder van *Dagobert* tot Koning. **718.** Na twee iaeren, de saeken in Vrankrijk af-gemaekt zynde, trock hy over Rhijn tegen de Saxenaers, ende dwong ze binnen hun hocken te blyven. **720.** *Chilperick* naderhand koemende te overleeven, heeft *Martell* den zoon van zyn broeder *Dagobert*, *Diderick* wt het klooster (waer in hy met zyn broeder *Childerick* was gesteecken) ver-

loft, ende aen 't Rijk geholpen. 't Leed twee iaeren, ende daer verscheenen in de * Louw-
maend 15. daegen lang twee vierige stert-sterren, de eene nae 't opgaen, ende de andere nae 't daelen van de Son. Hier nae keerde sich *Martell* na Vriesland, ende nae 't neder-slaen van hun Oversten *Poppo* weder aen dese zyd Rhijns. Omtrent desen tijd is in den Heer gerust *Willebrord* Bisschop van Utrecht, ende in zyne stede gekoemen de Engelsche *Bonifaes*, te vooren *Winfrid* ofte *Werenfrid* geheeten. *Willebrord* verkreeg onder anderen van *Karel Martell*, dat onder zyn Bisdome souden gehooren de Stad *Tiel*, ende *Elst* (doen *Eliste* en ook *Marithaim* genoemd) een Betouwsch dorp met een Slot tusschē Nimmegen en Arnhem, twelk den grondheer *Everhard* * om zyne ontrouwe tegens de Kroone der Franken ende ongeloovigheid onder 't schijn van recht was af-genoomen. Voorts leefden de Franken omtrent desen tijd als in vrede, meest door de verdiensten ende dapperheyd van *Martell*, die nae 't overwinnen van de Gotten ende 't wt-iaegen der Saraceenen, ook de Saxenaers ende Vriesen, over den beneeden Rhijn, na zyne wenken dede hooren. De Vriesen versloeg hy, na 't getuychenis van *Aimonius*, in een scheeps-strijd op den stroom van * *Burden*, vernielende niet alleen allenthalven de heyden-sche troppen, ende hun Afgoden en vierkerken verbrandende, maer ook om 't leven helpende haeren Vorst *Rabbod*: hoewel 't gemeen gevoelen, gevestigd meest op het schryven van de eeren-geloof-waerdige Moniken mede-brengd, dat *Rabbod* niet vechtende ofte in een slag is omgekomen, maer op den derden dagh, nae dat hy syn goed voor-neemen in der haest bezyden zettende, syn eenevoet wt den doop-vunt had geruckt, seer iammerlyken op staende voet van den Duyvel is geplaegd, ende door een schielyken dood wech-gehaeld. *Diderick* sonder kinderen af-stervende, is syn broeder *Childerick*, de derde van dien naem en leste van syn geslacht, Koning van Franken en Aufrasiën gemaekt. Omtrent de selven tijd heeft *Martell* mede den lesten tol aen God betaeld, die een onverwelkelyken naem heeft nae-gelaeten, 't Rijk der Franken, dat seer verwerd stond, in goeden stand gebracht, ende syne vyanden alle wegen ofte gedempt ofte getemd. Had tot navolgers syne zoonen *Careman* Stadhouders van Aufrasiën, en *Pipin* van Franken, op wien *Childerick*, na de wyse syner voorouderen, schuwende het gewoel en den omgang van de menschen, alle saeken binnen en buyten 's-huys liet beruften. In 't eerste iaer syns Rijx, nae oprichtinge van den Christelyken rucht, bedwong hy met een ongelooflyke raffigheyd de Allemans, die onder den Oversten *Thibald* het iock zochten af te schudden. Daer nae verwon hy in een strijd *Odilo*, den Vorst der Beyeren, en gunde hem een vrede: ende den meyned der Saxenaers op hun land ende ackeren verhaelende, veroverde mede haer Slot * *Oschsburgh*.

* *Burdo, Borda, seu Bordaha, fluvius iste nescio quis autoribus ævi illius indigitatur. Nisi forte post à Sinu Australi absorptus sit, vel aliud nomen adsumpsit.*
* *Misschien is dit geweest het hedendaeghsche Osenbrugge. Want Westfaelen wierd doen ter tijd meden naem van Saxen, als een goed deel daer van zijnde, gedoopt.*

* *Iannarius*

* *Tabulae donationum habes apud auctorem pag. 45.*

741

742

745. Twee iaeren laeter heeft hy de Allemans wederom in-getoomd.

27. Als dese dingen ten deele door *Pipin*, ten deele door *Carelman* waeren verricht, kreegh *Carelman* ten lesten een regen-sin in de pracht en 't gedrang van de wereld, ende aen syn broeder 't geheel bewind van 't Rijk in handen gevende, trock nae Italien, daer hy een Moniks-kappe aen-trock. *Gripbo*, de derde zoon van *Martell*, vernemende syns broeders geestelyken staet, is ten lesten, nae dat hy door oor-blaezing van syne moeder sich langen tijd vyandlyken had aengestelt, over Rhijn, nae de Saxenaers geswooren vyanden van de Franken over-gelooopen. Als *Pipin* in Saxen in-toog, om de vermetelheyd syns broeders ende van 't volk te tuchtigen, ende de Saxenaers hen aen de * *Necker* op een plaets doen *Ortheym* (ende nu mischien *Horburg*) genaemd, in 't veld vertoonden, is *Gripbo*, noch op den Franken noch den Saxen vertrouwende, nae Bohemen gevluht. De Koning *Childerick*, alsoo hy niet loflijs en beschickte, ende aen niemand gehoor ofte spraek dan alleen aen syne wellusten den toom gaf, is door bestel en toe-stemming van Pauws *Zacharias* (hier by koemende de brieven waer by *Pipin* hem nae syne verdiensten had af-geschilderd) gedwongen den staff te quijtteren, ende by *Regensburg* in een klooster onder te duyken.

* *Onacrâ,*
veteribus
Nicer.

751. In zijn stede wierd met gemeene over-eenkoming der Staeten van Franken en Aufrasiën gekoozen de selve *Pipin*, zoone van *Martell*, ende *Suanbild* (dochter van *Theodo* Hertog van Beyeren) ende te *Soiffons* ingehuld. In den aenvang trock hy wederom tegen ende in 't ge-

hucht van de Saxenaers, verdervende alles te vier ende te sweerde. In desen heyr-tocht wierd de Colensche Bisschop *Hildigaer* van dit boosaerdig volk omtrent de Weser gedood. Gelijk mede *Bonifacs*, die van Bisschop van Mentz naer dood van *Willebrord*, was gemaect Erts-bisschop van Utrecht, nae dat hy aldaer vijftien iaeren had gezeeten, van de t'samen-rottende Vriësen by 't dorp (nu de Stad) *Dockum* om 't leven is gebracht, ende daer naer te Elst in de Betouw onder-geleyd, verkreegen hebbende den eeren-naem van *Martelaer*. In zijn plaets heeft men verwilligd *Gregoris* een Duyts, Abt van 't *Martens* klooster, ende is als doen 't Erts-bisdum van Utrecht, nae veel gekijfs en haperings, in een Bisdum veranderd ende onder *Colen* gesteld. *Pipin* maecte naderhand de Saxenaers wat tamer, leggende hun op iaer voor iaer een schatting van 300. peerden. Twee iaeren daer nae openbaerde hem nae 't Oosten een serre, in de gedaente van een balk. Omtrent dien tijd was 'er zulk een vinnige winter, dat het ys inde Noord-zee eenige mijlen in 't rond veeler ellebogen dichte had; daer soo een geweldige hitte op volgde, dat loopende stroomen ende zelf spring-wateren elders wt-droogden. Waer nae *Pipin* in 't iaer 768. de weereld verliet, nae dat hy omtrent over de 17. iaeren 't Rijk der Franken met ongewoone kloekheyd had bediend, achterlaetende *Karel* zijn zoon, die om zijne doorluchtige daeden en manhaftigheyd naderhand met den by-naem van den * **GROOTEN** is verheerlijkt.

* *Carolus Magnus, Charlemagne.*

754.

758.

768.